

СУТНІСТЬ І МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇН СВІТУ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЇХ ВОЄННОЇ МОГУТНОСТІ

©2022 КИЗИМ М. О., ХАУСТОВА В. Є., РЕШЕТНЯК О. І.

УДК 330.4:330.5
JEL: A12; B41; E66; F52; H56

Кизим М. О., Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Сутність і методичні підходи до оцінки економічного потенціалу країн світу як основи формування їх воєнної могутності

Метою статті є визначення сутності поняття «економічний потенціал» та аналіз існуючих методичних підходів до його оцінки, а також визначення особливостей використання економічного потенціалу країн світу під час формування їх воєнної могутності. Стаття розглядає підходи різних авторів до визначення поняття «економічний потенціал». За допомогою методу порівняння визначено схожі та відмінні риси між наведеними тлумаченнями. Запропоновано авторське тлумачення поняття «економічний потенціал», який розглядається як наявні ресурси країни, що забезпечують досягнення максимально можливого обсягу виробництва воєнної продукції та продукції оборонно-промислового комплексу, який може бути використаний для підтримки та розвитку збройних сил країни, а також для всебічного забезпечення підготовки, запобігання та участі в різних типах воєнних конфліктів. Проаналізовано підходи до визначення структурних складових економічного потенціалу та методичні підходи до його оцінки. Проведений аналіз довів відсутність чіткого методичного підходу до оцінки економічного потенціалу, який може бути використаний для розвитку воєнної могутності країн світу. Визначено, що методичний підхід до оцінки економічного потенціалу країн світу, який спрямований на визначення можливостей країни протистояти та запобігати ймовірним війнам або воєнним конфліктам, має урахувати ресурсну та науково-інноваційну готовність країни. Крім того, основна увага має приділятися можливості фінансового забезпечення країни протистояти та запобігати ймовірним війнам або воєнним конфліктам, а також формувати потенціал збройних сил, спроможний протистояти в умовах війни сильному противнику. Обґрунтовано, що економічний потенціал країни має формувати: виробничі можливості підприємств, що випускають кінцеву продукцію воєнного призначення; базові галузі воєнного виробництва, що постачають по кооперації комплектуючі, сировину, паливо; інфраструктуру, зайняту обслуговуванням ОПК (транспорт, фінанси, зв'язок, управління); експортно-імпорتنний потенціал та систему зовнішньоекономічних зв'язків щодо постачання воєнної продукції, зокрема зброї, воєнної техніки; умови для наукової діяльності країни, що пов'язана з виробництвом інноваційної продукції воєнного призначення.

Ключові слова: методичний підхід, економічний потенціал, воєнна могутність, війна, воєнний конфлікт, оборонно-промисловий комплекс, складові економічного потенціалу, оцінка економічного потенціалу, продукція воєнного призначення, інноваційна продукція.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 40.

Кизим Микола Олександрович – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, проректор Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: m.kyzym@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8948-2656>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1859367>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216130870>

Хаустова Вікторія Євгенівна – доктор економічних наук, професор, директор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: v.khaust@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5895-9287>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/629132>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216123094>

Решетняк Олена Іванівна – доктор економічних наук, доцент, старший науковий співробітник Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: reshetele@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1183-302X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/520008>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221964559>

UDC 330.4:330.5
JEL: A12; B41; E66; F52; H56

Kyzym M. O., Khaustova V. Ye., Reshetnyak O. I. The Essence of and the Methodical Approaches to Assessing the World Countries' Economic Potential as the Basis for the Formation of Their Military Power

The purpose of the article is to define the essence of the concept of «economic potential» and analyze the existing methodical approaches to its assessment, also to determine the features of the use of the economic potential of the world countries during the formation of their military power. The article considers the approaches of various authors to the definition of the concept of «economic potential». Using the comparison method, similar and distinctive features between the above interpretations are determined. The authors' own interpretation of the concept of «economic potential» is proposed, which is considered as the available resources of the country, ensuring the achievement of the maximum possible volume of production of military products and products of the defense-industrial complex, which can be used to support and develop the armed forces of the country, to comprehensively ensure the training, prevention and participation in various types of military conflicts. The approaches to determining the structural components of economic potential and methodical approaches to its assessment are analyzed. The carried out analysis proved the lack of a clear methodical approach to assessing the economic potential, which can be used to develop the military power of the countries of the world. It is defined that the methodical approach to assessing the economic potential of the world coun-

tries, which is aimed at determining the country's ability to resist and prevent possible wars or military conflicts, should take into account the resource-based, scientific and innovative readiness of the country. In addition, the main attention should be paid to the possibility of financial support for the country to resist and prevent possible wars or military conflicts, as well as to form the potential of the armed forces capable of withstanding a strong enemy in the conditions of war. It is substantiated that the economic potential of the country should form the following: production capabilities of enterprises producing final products for military purposes; basic branches of military production, supplying in the mode of cooperation components, raw materials, fuel; infrastructure engaged in maintenance of the defense industry (transport, finance, communications, management); export-import potential and the system of foreign economic relations for the supply of military products, in particular weapons, military equipment; conditions for the scientific activity of the country, which is associated with the production of innovative products for military purposes.

Keywords: methodical approach, economic potential, military power, war, military conflict, defense-industrial complex, components of economic potential, assessment of economic potential, military products, innovative products.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 40.

Kyzym Mykola O. – D. Sc. (Economics), Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine, Pro-rector of the O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: m.kyzym@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8948-2656>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1859367>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216130870>

Khaustova Viktoriia Ye. – D. Sc. (Economics), Professor, Director of the Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: v.khaust@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5895-9287>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/629132>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216123094>

Reshetnyak Olena I. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow of the Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: reshetele@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1183-302X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/520008>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221964559>

Сучасний глобалізований світ підвищує значущість забезпечення національної безпеки для будь-якої країни світу. Водночас підвищується взаємовплив розвитку економіки та воєнної сфери, що обумовлено: нарощуванням виробництва високотехнологічної продукції воєнного призначення, на яку зростає попит з боку урядів держав; збільшенням обсягів виробництва продукції цивільного призначення, що стимулюються розвитком воєнного виробництва; ускладненням продукції воєнного призначення, інноваціями в оборонно-промисловому комплексі; збільшенням потреб у фінансових ресурсах, висококваліфікованих трудових ресурсах для розроблення та виробництва складної інноваційної воєнної техніки та зброї; глобальною еволюцією типів міждержавних протиставлень і воєнних конфліктів, що базуються на використанні фінансово-економічних способів підпорядкування країн, а також поглибленні інтеграційних процесів, зміні полюсів сфер впливу та ін.

У зв'язку з вищесказаним важливість розвитку економічного потенціалу країн світу та його оцінки не викликає сумніву. Оцінка потенціалу економіки країни, на відміну від поняття валового національного продукту (ВВП), дозволяє отримати більш повну інформацію про економічний стан країни та можливості її розвитку, надати її комплексну характеристику, скласти уявлення про економічну структуру та можливі напрями зростання. Показник ВВП країни визначає лише вартісну оцінку стану економіки, не

розкриваючи її якісних характеристик. Методика підрахунку ВВП – єдина для всіх країн світу, що дозволяє робити порівняння рівня їх розвитку, тоді як поняття економічного потенціалу є більш розмитим: існує багато підходів та методів до його визначення в різних науковців. Це пов'язано, перш за все, з тим, що оцінка економічного потенціалу здійснюється для вирішення багатьох завдань, пов'язаних з управлінням і прогнозуванням соціально економічного розвитку країн світу.

Сам по собі економічний потенціал без визначення мети його використання існувати не може, оскільки при оцінці економічного потенціалу завжди мається на увазі те, для чого він має бути використаний, для чого потрібні резерви та можливості, який може бути отриманий кінцевий результат його використання. Це обумовлює необхідність подальшого дослідження сутності поняття «економічний потенціал» залежно від мети його формування та оцінки.

Питанням визначення сутності поняття «економічний потенціал» і його основних складових присвячено роботи багатьох науковців, зокрема: О. Белінської, С. Дуди, Л. Гришиної, Г. Єфімової, М. Зеленської, С. Киреева, В. Коломойцева, Н. Краснокутської, Є. Лапіна, Р. Матковського, В. Россохи, М. Савченка, В. Сіденка, Л. Скоробогатої, А. Тищенко, Н. Чухрай та ін. Також велика кількість учених у своїх дослідженнях аналізували та вдосконалювали методичні підходи до оцінки економічного потенціалу. Зокрема,

Н. Аблова, А. Гапонов, Р. Дадаєва, В. Єсіна, В. Кравець, В. Мартиновський, О. Рудаченко, А. Чаленко та ін.

Втім, попри значну кількість наукових робіт, що присвячені визначенню сутності поняття «економічний потенціал», спостерігається відсутність єдиного підходу до визначення цієї категорії та її складових; немає також однозначного підходу до оцінки його рівня. Отже, потребують уточнення визначення сутності самого поняття та окремих складових «економічного потенціалу» з метою його комплексної оцінки задля підтримки воєнної могутності країни на належному рівні.

Метою статті є визначення сутності поняття «економічний потенціал» та аналіз існуючих методичних підходів до його оцінки, а також визначення особливостей використання економічного потенціалу країн світу під час формування їх воєнної могутності.

Категорія «економічний потенціал країни» є затребуваною під час надання комплексної характеристики національної економіки країни в цілому. Оцінки економічного потенціалу територій різних країн світу почали проводитися з 60-х рр. ХХ ст. До числа дослідників, які сформулювали поняття «економічний потенціал», можна віднести В. Вейца [1] і К. Воблія [2], які мали на увазі під цим терміном здатність економіки країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб суспільства та самої економіки. Також існують інші підходи до розуміння поняття «економічний потенціал». Так, наприклад, С. Струмилін [3] вказував на трудовий характер походження цього поняття, В. Немчинов [4] визначав його ресурсно-виробничу природу, С. Кобець та О. Ващенко застосовували факторний підхід до його розуміння [7], А. Тищенко запропонував підхід цільового показника, за яким оцінюється здатність національної економіки досягати поставлених цілей [8]. Тобто, в ході дослідження літератури виявлено суттєві відмінності у визначеннях поняття «економічний потенціал», що залежать від мети дослідження та оцінки, підходів визначення та структури складових, рівня управління та ін. У *табл. 1* наведено деякі підходи до визначення сутності поняття «економічний потенціал».

Неоднозначність у тлумаченні науковцями сутності поняття «економічний потенціал» породжує їх різні підходи до визначення його складових і структури. Так, Гришина Л., Єфімова Г. і Гришина Н. у [20] розглядають це поняття як систему, що складається з певної кількості складових, зокрема: інвестиційного потенціалу, що кількісно характеризується обсягами наявних і перспективних інвестицій для простого та розширеного відтворення засобів виробництва; інноваційного потенціалу, що характеризується рівнем розвитку науки та технології в країні, нововведеннями з урахуванням галузевої специфіки, кількістю науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, які впроваджені чи можуть бути впроваджені

ні з метою розвитку підприємств та інфраструктури країни чи її окремих складових; виробничого потенціалу підприємств країни, розташованих засобів виробництва, а також рівня їх завантаження; трудового потенціалу, що характеризується соціально-демографічними, освітньо-кваліфікаційними та культурно-релігійними показниками населення країни, а також значною мірою визначається досягнутим рівнем продуктивності праці.

Коломойцев В. визначає, що складовими економічного потенціалу країни є її природно-ресурсний, виробничий, трудовий, науково-технічний та експортний потенціали. Природно-ресурсний потенціал характеризує природні багатства країни, що вже залучені в господарський обіг, а також доступні для освоєння за допомогою доступних технологій і соціально-економічних відносин. Виробничий потенціал країни утворює поєднання матеріально-речових і трудових ресурсів: засоби виробництва (обладнання, будови, споруди), технології, робітники та інженерно-технічні кадри. Трудовий потенціал (трудові ресурси країни) визначають такі чинники, як чисельність активного працездатного населення, освітній і професійно-кваліфікаційний рівні. Науково-технічний потенціал – досягнення фундаментальної та прикладної науки, дослідно-експериментальна база, відкриття та винаходи, нові технології, а також науково-технічні та конструкторські кадри вищої кваліфікації, які виступають головними рушіями розвитку сучасної економіки [18].

Краснокутська Н. [21] визначає такі структурні елементи економічного потенціалу: матеріальні, трудові, фінансові та природні ресурси. Скоробагата Л. [13] відмічає, що елементами економічного потенціалу є: кадровий, фінансовий, виробничий та інформаційний потенціал. Котирева С. і Дуда К. [22] визначають склад економічного потенціалу як сукупність ресурсів, системи управління та діяльності персоналу. Економічний потенціал, на думку Лапіна Є. [12], включає соціальні, виробничо-економічні та екологічні складові. Петрович Й. і Прокопишин-Рашкевич Л. [24] як складові економічного потенціалу розглядають інформаційний, інноваційний, фінансово-інвестиційний, виробничий, кадровий, маркетингово-логістичний, науково-технічний, організаційно-управлінський потенціал і потенціал відтворення.

Таким чином, дослідники економічного потенціалу виділяють об'єктивні та суб'єктивні складники потенціалу економічних суб'єктів [25]. Так, об'єктивні складники економічного потенціалу пов'язують із матеріальним, речовинним та особливими видами потенціалу, а саме: інноваційний потенціал, фінансовий потенціал, виробничий потенціал та потенціал відтворення. Суб'єктивні складники економічного потенціалу пов'язують із суспільною формою їх прояву, а саме: науково-технічний потенціал, потенціал організаційної структури управління, управлінський потенціал, маркетинговий потенціал [26].

Підходи до визначення сутності поняття «економічний потенціал»

Автор(-и), джерело	Визначення поняття
Кобець С., Ващенко О. [7]	Здатність використання сукупності наявних у суб'єкта господарювання ресурсів, які можуть бути використані для його розвитку
Тищенко А. [8]	Сукупна здатність наявних економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу матеріальних благ і послуг відповідно до вирішення проблем суспільства
Матковський Р. [9]	Сукупність наявних і придатних до мобілізації основних джерел, елементів потенціалу цілісної економічної системи, які використовуються та можуть бути задіяні для економічного зростання та соціально-економічного прогресу
Савченко М. [10]	Сукупна здатність наявних у суб'єктів господарювання економічних ресурсів забезпечувати максимально можливе виробництво товарів і послуг
Зеленська М. [11]	Сукупність наявних і придатних до мобілізації основних джерел, засобів конкретної країни, елементів потенціалу цілісної економічної системи, що використовуються та можуть бути використані для економічного зростання та соціально-економічного прогресу
Лапін Є. [12]	Сукупні можливості суб'єкта господарювання визначати, формувати та максимально задовольняти потреби споживачів у товарах і послугах у процесі оптимальної взаємодії з оточуючим середовищем і раціональним використанням ресурсів
Скоробагата Л. [13]	Сукупність органічно взаємопов'язаних ресурсів та їх здатність забезпечувати основні бізнес-процеси в заданих межах ризику з метою набуття економічних вигод
Чухрай Н. [14]	Сукупність показників або чинників, що характеризують його силу, джерела, можливості, засоби, запаси, здібності, ресурси та інші виробничі резерви, які можуть бути використані в економічній діяльності
Россоха В. [15]	Сукупність наявних у економічного суб'єкта ресурсів і можливостей, що можна використати для досягнення поставленої мети
Ковтун О. [16]	Системний засіб у вигляді комплексу взаємопов'язаних вікон-меню, які визначають і задають логіку управління за допомогою інвестиційних і ресурсних потоків на підприємстві як відкритої системи
Сіденко В. [17]	Результат економічних і виробничих відносин між суб'єктами господарської діяльності
Коломойцев В. [18]	Здатність економіки країни загалом, її галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-економічну діяльність, сприяти розвитку виробництва та споживання
Гришина Л., Єфімова Г., Гришина Н. [20]	Сукупна здатність наявних у межах регіону економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу матеріальних благ і послуг, що відповідають потребам суспільства на даному етапі його розвитку

Джерело: систематизовано авторами.

Економічний потенціал, який виступає підґрунтям воєнної безпеки, включає такі елементи:

- ✦ матеріально-фінансові можливості держави;
- ✦ воєнно-промисловий комплекс, який забезпечує всім необхідним армію, флот та інші роди військ і забезпечує створення мобілізаційного резерву озброєння та військової техніки;
- ✦ кількісні та якісні параметри Збройних Сил та інших військ;
- ✦ науковий і науково-технічний потенціал, що дозволяє створювати нові види військової техніки та зброї;
- ✦ мобілізаційні можливості промисловості країни, що забезпечують у разі потреби постачання Збройним Силам та іншим військам необхідну кількість озброєння та військової техніки [27].

Економічний потенціал, що орієнтований на можливість протистояння країни ймовірним воєнним конфліктам [28], має бути спрямований на визначення таких факторів впливу:

- ✦ геополітичне та геостратегічне становище територій, ступінь розвиненості країни воєнно-промислового потенціалу та його ролі в рамках воєнно-політичних коаліцій;
- ✦ поточні та мобілізаційні можливості воєнної та оборонної промисловості з урахуванням воєнно-стратегічних інтересів;
- ✦ сильні та слабкі сторони, стійкість системи коопераційних зв'язків, технічний рівень і стійкість воєнно-промислової бази;
- ✦ відповідність воєнно-стратегічних планів та фінансово-економічних можливостей країни, узгодження конкретних воєнно-стратегічних планів та виробничих можливостей їх реалізації;

- ✦ визначення ймовірного рівня воєнних та оборонних витрат у мирний і воєнний час, а також обґрунтування пріоритетів розвитку ОПК при розподілі ресурсів;
- ✦ оцінка науково-технічних результатів та досягнень, здатності гнучкого та вчасного реагування в ході війни на зміни структури воєнних потреб і застосування оперативного-стратегічних, оборонно- та воєнно-технічних новацій;
- ✦ оцінка запасів, резервів, природних і матеріальних ресурсів, які можуть бути використані на користь воєнного промислового комплексу та виробництва;
- ✦ наявність експортного потенціалу, можливості за його рахунок відшкодувати відсутні ресурси, зберігати фінансово-економічну стійкість воєнного сектора та економіки загалом [28].

Для оцінки економічного потенціалу воєнної могутності країни необхідно враховувати співвідношення між економічними можливостями та економічним потенціалом [29]. Ці категорії тісно пов'язані між собою, але характеризують економіку з різних точок зору та в різних аспектах. Так, економічні можливості характеризують те, яким може бути суспільне виробництво, тоді як економічний потенціал – це реальна здатність економіки задовольняти в теперішній час різноманітні потреби суспільства, у тому числі задля забезпечення воєнної безпеки [30]. Чим повніше реалізуються потенційні можливості, тим вище економічний потенціал країни задля задоволення воєнних потреб суспільства. Тобто, економічний потенціал – це об'єктивні можливості, які має держава (коаліція) для виробництва матеріальних благ і послуг з метою задоволення цивільних і воєнних економічних потреб суспільства при максимальному використанні всіх наявних ресурсів [27].

Показники оцінки економічного потенціалу дозволяють найповніше визначити здатність економіки задовольняти воєнні потреби задля запобігання існуючим і можливим воєнним загрозам. Проблеми формування та реалізації економічного потенціалу ускладнюються з розвитком економіки та воєнної справи, диференціацією змісту економічного потенціалу та зміною способів його перетворення на воєнну міць. Ці проблем викликані такими процесами:

- ✦ необхідністю збільшення фінансування у зв'язку зі зростанням загроз виникнення воєнних та невоєнних конфліктів і необхідності збільшення заходів відповідної протидії;
- ✦ впливом рівня воєнно-економічної готовності країни до можливих воєнних конфліктів та тривалістю й інтенсивністю передбачуваної війни [29].

Виходячи зі сказаного раніше, можна визначити, що економічний потенціал – це наявні ресурси

країни, які забезпечують досягнення максимально можливого обсягу виробництва воєнної продукції та продукції ОПК країни, який може бути використаний для підтримки та розвитку збройних сил країни, а також для всебічного забезпечення підготовки, запобігання та ведення різного типу воєнних конфліктів.

У зв'язку з наведеним визначенням сутності поняття «економічний потенціал» у сучасних умовах зрозумілим є необхідність його оцінки. Проте, незважаючи на те, що питанням вивчення складових та виміру економічного потенціалу країни присвячено багато праць науковців та практиків з усього світу, остаточної згоди між ними не досягнуто, що обумовлює необхідність більш детального вивчення різних підходів до виміру й оцінки економічного потенціалу країни та розробки нових, що відповідають сучасним економічним процесам і цілям виміру [26].

В основу більшості методів оцінювання економічного потенціалу покладено різноманітні математичні, матричні, графічно-аналітичні моделі, а також логічні та лінгвістичні методи. Основні класифікаційні ознаки методів оцінки економічного потенціалу наведено на *рис. 1*.

Рудаченко О. та Єсіна В. [30] зазначають, що методи оцінки економічного потенціалу поділяються на прямі та непрямі. Так, непряма оцінка економічного потенціалу проводиться з використанням фактичних значень показників, які характеризують результати роботи економічного об'єкта, що оцінюється. Тоді як пряма оцінка економічного потенціалу – це оцінка можливостей економічного об'єкта в майбутньому. Оцінка потенціалу економічних суб'єктів та їхніх складників може відбуватися за такими методами [30]: експертним, бальним, рейтинговим порівняльним аналізом, методом аналогій, факторним аналізом, методом математичного програмування.

Мартиновський В. і Кравець В. [26] виділяють такі методи виміру й оцінки економічного потенціалу:

1. *Ранговий, або рейтинговий, метод.* За цим методом економічний потенціал оцінюється експертами за обраною шкалою, що дозволяє ранжувати об'єкти господарювання за обраними показниками, що характеризують економічний потенціал.

2. *Таксонометричний метод.* Цей метод передбачає відбір найбільш значущих для аналізу факторів, на основі яких створюється матриця критеріальних показників. Сформовані критеріальні показники нормалізуються, для кожного стовпця цієї матриці показників виокремлюються максимальні та мінімальні їх значення. Показники аналізуються з точки зору їх впливу на економічний потенціал, і визначаються показники-стимулятори (максимальне значення відповідає найкращому з економічної точки зору значенню показника, а мінімальне – гіршому) та показники-дестимулятори (мінімальне значення відпо-

Рис. 1. Основні класифікаційні ознаки методів оцінки економічного потенціалу

Джерело: складено за [26; 30–32].

відає найкращому з економічної точки зору значенню показника, а максимальне – гіршому). Одиничні нормалізовані показники агрегуються для формування комплексного показника потенціалу об'єкта аналізу.

3. *Графоаналітичний метод*. Економічний потенціал може вимірюватися у спеціальних одиницях – як позитивних (стимулятори), так і негативних (дестимулятори), але при цьому важливим є можливість їх досліджень у динаміці. У найзагальнішому вигляді графічна модель економічного потенціалу призначена для проведення діагностики можливостей, які має об'єкт аналізу для майбутнього розвитку.

Дадаєва Р. пропонує інтегральний підхід до оцінки сукупного економічного потенціалу національної економіки, який включає такі етапи [33]:

1. *Кількісна оцінка* економічного потенціалу по галузях економіки, що включає: оцінку обсягу виробництва в кожній сфері господарської діяльності. Розрахунок і порівняння потенціалів кожної сфери економічної діяльності проводиться окремо, що дає можливість провести аналіз ресурсного потенціалу. Результат такої оцінки – резюме фінансової звітності.

2. *Якісна оцінка* складових сукупного економічного потенціалу країни, що включає такі показники: частка кожної галузі в загальному ВВП країни; рівень рентабельності виробництва в економіці в цілому; структура зовнішньої торгівлі, ступінь її впливу на процеси всередині країни.

3. *Розрахунок інтегральних показників загального економічного потенціалу регіону*, з урахуванням ролі кожної з його складових.

4. *Оцінка сукупного соціально-економічного потенціалу країни*, а також порівняння можливості його розвитку зі стратегічними цілями держави.

Гапонов А. [34] зазначає, що на сучасному етапі найбільш поширеними методами оцінки економічного потенціалу країн світу є:

- ✦ *SWOT-аналіз економічного потенціалу конкретної території чи країни*, що дозволяє оцінити порівняльні якісні позитивні та негативні характеристики різних країн, дає відповідь на питання про перспективні напрями розвитку та попереджає про негативні наслідки під час розвитку економічного потенціалу окремої країни. Недоліками застосування такого підходу є його орієнтація на якісні фактори розвитку окремих територій і країн, а також використання експертних методів оцінки окремих факторів;
- ✦ *побудова конкурентного профілю країни з метою визначення її економічного потенціалу*, що дозволяє простежити вплив окремих факторів середовища, в якому знаходиться країна, що оцінюється, на швидкість розвитку її економічного потенціалу. Особливістю цього методу є відсутність комплексного оцінювання економічного потенціалу країни – оцінка здійснюється окремо за кожним фактором (умовно визначається його значення по відношенню до інших країн світу чи країни-еталону: низький, середній або високий рівень). У результаті аналізу робиться висновок про найбільш значущі фактори для розвитку території.

Основними факторами, за якими здійснюється оцінка, є [35]:

- ✦ сучасний стан економіки, клімат, перспективи зростання території; транспортно-географічне положення в контексті міжнародного співтовариства; розвиток інфраструктури для розвитку бізнесу; рівень безробіття, якість трудових ресурсів, їх віковий склад, рівень кваліфікації та професіоналізму; науково-технічний потенціал території чи країни; фінансово-економічні чинники, тобто сприятли-

вість умов для інвестування, збалансованість доходів і витрат, рівень рентабельності господарюючих суб'єктів;

- ✦ оцінка становища країни та її галузей по відношенню до інших територій. При використанні цього методу визначаються основні конкурентні переваги території по відношенню до інших країн світу. Метод дозволяє визначити основні напрями діяльності країни, в рамках яких вона має лідируючі позиції на міжнародному ринку, або, навпаки, в якому напрямку недостатньо економічного потенціалу для розвитку. Цей метод використовує багато припущень під час оцінки, може надати тільки загальні рекомендації про розвиток окремих галузей економіки;
- ✦ метод виявлення ступеня державного стимулювання у сфері економічних об'єктів, що реалізують пріоритетні стратегічні завдання, в основі якого лежить принцип збалансованості в споживанні послуг, які фінансуються з бюджету, а також рівень фінансування окремих галузей економіки. Недоліком цього підходу є те, що оцінка економічного потенціалу оцінюється тільки через аналіз бюджетного фінансування, водночас інші джерела формування ресурсів не враховуються.

Оцінка економічного потенціалу країн світу може також здійснюватися через оцінку системи біржових торгових індексів, наприклад Dow Jones Industrial Average, який розраховувався як середнє відображення руху цін на акції 30-ти найбільших промислових корпорацій, чи S&P 500, в який входить 500 великих американських компаній [36]. Таким чином, постійна робота фондової біржі дає сигнали про вартість акцій, відповідним чином відображаючи економічні потенціали відповідних підприємств, загальна вартість акцій компаній дозволяє скласти узагальнені оцінки. Основним недоліком цієї ринкової методології визначення економічного потенціалу є звужена шкала оцінок, яка враховує тільки вартість акцій, що не дозволяє завжди бути об'єктивними під час порівняння економічного потенціалу окремих країн світу.

Більш адекватна оцінка економічного потенціалу здійснюється на основі урахування сукупності характеристик. Характеристика економічного потенціалу країни можуть бути як кількісною, так і якісною.

Кількісна характеристика економічного потенціалу включає два загальні підходи [8]. Перший кількісний підхід до оцінки економічного потенціалу полягає у вартісній оцінці ресурсів, якими володіє національна економіка (тих, що вже залучені у виробництво, та потенційних), тоді як другий передбачає розрахунок можливого економічного результату від використання всіх ресурсів, які можуть бути залучені у виробничий процес у певному періоді.

Універсальним кількісним показником оцінки економічного потенціалу вважається ВВП, що характеризує досягнутий рівень розвитку національної економіки та відображає особливості його галузевої структури, ефективність функціонування окремих галузей та регіонів, сфер діяльності, а також ступінь інтеграційних процесів.

Основою якісної оцінки економічного потенціалу країни є параметри, які відображають динаміку та тенденції розвитку національної економіки, закономірності розвитку та зміни структурних макроекономічних пропорцій, ступінь використання ресурсів виробництва.

Розглядаючи окремі методики розрахунку економічного потенціалу, слід зазначити, що науковцями та практиками включаються до аналізу та розрахунку різні показники.

Так, Чаленко А. [36] економічний потенціал країни пропонує визначити на основі оцінки таких показників: ВНП/ВВП на душу населення; рівень якості життя населення; розподіл основних видів продукції на душу населення; економічна ефективність. Така методологія оцінки економічного потенціалу країни дозволяє визначити основні чинники, на основі яких в майбутньому будуть будуватися рішення щодо зміцнення економічного потенціалу країни, а також ресурсні можливості при затвердженні програм економічного потенціалу країни та виявленні негативних і позитивних факторів впливу на країну в цілому.

Також існує методика оцінки економічного потенціалу, у відповідності до якої він структурується на окремі елементи: фінансовий потенціал; виробничі потужності; інноваційно-інформаційний потенціал; інституційна спроможність. Основні показники цих елементів розраховуються та об'єднуються в узагальнений показник, який використовується для аналізу та забезпечення стійкого розвитку країни [37]. Основні структурні складові економічного потенціалу оцінюються за відповідними показниками з використанням простого середнього арифметичного і теоретичної сфери варіації. Інтегральний показник визначається як багатofакторне середньозважене значення показників, які увійшли до його складу. Кінцевим результатом є рейтингова оцінка економічного потенціалу, яка характеризує відносні можливості економічної системи країни чи регіону. Основною перевагою цієї методики є її відносна простота при порівнянні економічного потенціалу декількох країн чи регіонів. Недоліки пов'язані з порівняно низькою точністю оцінки та неможливістю визначення економічного потенціалу у фізичному та вартісному вираженні.

Існує методика визначення економічного потенціалу країн і регіонів [38], за якої оцінка здійснюється за такими групами показників:

1. *Економічні показники*, що включають:
 - ✦ економічний потенціал країни чи регіону та його використання;

- ✦ стан розвитку регіональних ринків;
- ✦ обсяг і ефективність виробництва;
- ✦ рівень інвестиційної діяльності;
- ✦ рівень енергетичної та продовольчої безпеки;
- ✦ показники територіального устрою, концентрації господарської діяльності, рівня диверсифікації;
- ✦ фінансову самодостатність регіону;
- ✦ податкове навантаження та наявність самостійної податкової бази для формування місцевих бюджетів;
- ✦ структуру власності в регіоні.

2. *Соціальні показники*, що включають:

- ✦ рівень безробіття та зайнятості населення в регіоні;
- ✦ структуру доходів і витрат;
- ✦ динаміку номінальних і реальних доходів населення;
- ✦ споживання матеріальних благ і послуг;
- ✦ співвідношення середньомісячного доходу та прожиткового мінімуму;
- ✦ рівень розвитку інфраструктури тощо.

3. *Екологічні показники*, що включають:

- ✦ рівень викидів, що забруднюють атмосферу;
- ✦ антропогенне навантаження на територію;
- ✦ стан поверхневих водних об'єктів і запасів стічних вод тощо.

4. *Демографічні показники*, що включають:

- ✦ чисельність міського та сільського населення;
- ✦ статеву-вікову структуру населення;
- ✦ кількість працездатного населення;
- ✦ рівень освіти, щільність населення, міграційний баланс та ін.

5. *Показники наявності та використання ресурсів у країні чи регіоні*, які характеризують наявність і стан:

- ✦ природно-ресурсного потенціалу;
- ✦ трудового потенціалу;
- ✦ виробничих потужностей;
- ✦ інфраструктурну спроможність.

Таким чином, можна відзначити, що окремі автори залежно від цілей дослідження включають різні одиничні чи комплексні показники оцінки економічного потенціалу країни. Відповідно до необхідності формування воєнної могутності країни оцінка її економічного потенціалу має враховувати такі показники, що наведені нижче.

Кількісна оцінка економічного потенціалу вимірюється через такі показники, як внутрішній валовий продукт, у тому числі обсяг виробництва продукції найважливіших галузевих комплексів; обсяги експорту та імпорту; зовнішній борг країни; рівень золотовалютного запасу. Прикладом показників у абсолютному вимірі, що характеризують економічний потенціал придатності країни щодо протидії воєнним конфліктам, можуть бути: обсяг воєнних витрат краї-

ни, кількість озброєння різного типу та ін. Відносні показники, що характеризують економічний потенціал, такі: питома вага військових витрат у ВВП; частка воєнного виробництва у загальному виробництві; кількість військовослужбовців та зайнятих у воєнному секторі на тисячу осіб населення та ін.

Якісна оцінка економічного потенціалу здійснюється через галузеву структуру виробництва; рівень життя населення; рівень інноваційності та конкурентоспроможності економіки. А саме, галузева структура економіки – більш широкий набір промислових і сільськогосподарських галузей народногосподарського комплексу дозволяє випускати різноманітнішу номенклатуру продукції та повніше задовольняти всі матеріальні, зокрема воєнні, потреби суспільства [39]. Тобто, для підтримки воєнної могутності країни на належному рівні необхідно забезпечувати:

- ✦ прогресивну галузеву структуру економічного потенціалу (збільшення частки високотехнологічних галузей у структурі економіки);
- ✦ високий рівень виробничого апарату промисловості (забезпечення розвитку галузей промисловості, що визначають технічний прогрес в економіці та воєнній справі: машинобудування, електроенергетика, паливно-енергетичний комплекс, чорна та кольорова металургія, електронна та хімічна промисловість, суднобудування та інші галузі);
- ✦ достатній рівень ресурсного потенціалу, сільського господарства, виробничої та невиробничої інфраструктури, капітального будівництва;
- ✦ раціональне територіальне розміщення національного господарства (раціональне розміщення продуктивних сил, що є необхідною умовою нарощування економічної могутності, зокрема зміцнення економічних засад обороноздатності) та ін.

Важливим якісним показником, що характеризує економічний потенціал країни, є рівень інноваційності економіки, тобто сучасний технологічний розвиток, поява нових видів воєнних технологій та озброєння, зокрема нових систем спостереження та управління, використання штучного інтелекту у воєнній сфері, роботизація тощо відіграє дуже важливу роль у сучасних воєнних конфліктах. Поява інновацій у воєнній сфері пов'язана з необхідністю забезпечення належного рівня наукового та науково-технічного розвитку, що втілюється через поглиблення взаємозв'язку науково-технічного та економічного розвитку; досягнення в розвитку техніки та технології, їх здатність забезпечувати рішення стратегічних завдань практики у виробничій, соціальній та військових сферах; використання науково-технічного прогресу як найважливішого джерела економічного зростання та розвитку воєнних технологій.

Економічний потенціал також може оцінюватися через спроможність країни забезпечувати високий рівень життя для своїх мешканців, тобто від рівня конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність країни обумовлюється продуктивністю використання своїх наявних ресурсів та залежить від якості інститутів, макроекономічної стабільності, розвиненості інфраструктури, ефективності освіти, ринку праці, розвиненості ринків збуту, конкурентоспроможності окремих підприємств.

Порівняльна оцінка економічних потенціалів окремих країн світу має здійснюватися за набором показників як загального, так і специфічного характеру, а також за одиничним і комплексними показниками [39].

До складу *одиничних показників* специфічного характеру входять такі, як:

- ✦ розмір і структура воєнних витрат (воєнний бюджет);
- ✦ виробничі потужності та обсяги виробництва провідних галузей воєнної промисловості;
- ✦ чисельність і професійний склад зайнятих у воєнному виробництві;
- ✦ ступінь концентрації, розміщення, характер коопераційних зв'язків галузей, що входять до воєнно-промислового комплексу;
- ✦ обсяг імпорту та експорту воєнного призначення;
- ✦ системи управління та організації воєнно-промислового комплексу [39].

До *важливих комплексних показників* економічного потенціалу, що характеризує воєнну потужність країни, відносять [40]:

- ✦ обсяги виробництва озброєння та інших видів воєнної продукції;
- ✦ можливі (ймовірні) обсяги виробництва озброєння та боеприпасів у процесі мобілізації воєнної промисловості (з урахуванням термінів мобілізації);
- ✦ забезпеченість людськими ресурсами (фахівці, кваліфіковані робітники, у тому числі фахівці дефіцитних спеціальностей) і можливість їх перерозподілу між галузями в період мобілізації та воєнних дій.

Тому можна зробити висновок, що економічний потенціал має розглядатися як фундаментальна основа воєнної могутності країни. Відповідно до цього економічний потенціал формується:

- ✦ виробничими можливостями підприємств, що випускають кінцеву продукцію воєнного призначення;
- ✦ базовими галузями воєнного виробництва, що постачають по кооперації комплектуючі, сировину, паливо;
- ✦ інфраструктурою, зайнятою обслуговуванням ОПК (транспорт, фінанси, зв'язок, управління);

- ✦ воєнно-технічною базою з її випробувальним та експериментальним обладнанням;
- ✦ експортно-імпортним потенціалом і системою зовнішньоекономічних зв'язків щодо постачання воєнної продукції, зокрема зброї, воєнної техніки;
- ✦ розвіданими природними ресурсами, матеріальними запасами та резервами, що призначені або можуть бути використані у воєнних цілях.

Саме можливість формування та розвитку наведених вище складових має бути врахована під час оцінки економічного потенціалу країни.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження були зроблені такі висновки.

1. Проведений аналіз різних підходів науковців до сутності поняття «економічний потенціал» дозволив визначити їх різноманіття та залежність від мети дослідження та оцінки, а також структури складових.

2. Відповідно до оцінки економічного потенціалу, з метою формування воєнної могутності країн світу, запропоновано таке визначення: економічний потенціал – це наявні ресурси країни, що забезпечують досягнення максимально можливого обсягу виробництва воєнної продукції та продукції оборонно-промислового комплексу, який може бути використаний для підтримки та розвитку збройних сил країни, а також для всебічного забезпечення підготовки, запобігання та участі в різних типах воєнних конфліктів.

3. Проведений аналіз довів відсутність чіткого методичного підходу до оцінки економічного потенціалу, який може бути використаний для розвитку воєнної могутності країн світу.

4. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу країни мають урахувувати цілі дослідження. Таким чином, методичний підхід до оцінки економічного потенціалу країн світу, який спрямований на визначення можливостей країни протистояти та запобігати ймовірним війнам або воєнним конфліктам, має враховувати ресурсну та науково-інноваційну готовність країни. Основна увага має приділятися можливості фінансового забезпечення країни протистояти та запобігати ймовірним війнам або воєнним конфліктам, а також формувати потенціал збройних сил, спроможний протистояти в умовах війни сильному противнику.

5. До порівняльної оцінки економічного потенціалу різних країн світу мають включатися тільки загальні показники, що характеризують потенціал країни щодо можливості протистояти та запобігати воєнним конфліктам. Включення специфічних показників, наприклад таких, як кількість військовослужбовців, обсяги виробництва різних видів озброєння тощо, можуть ускладнювати розрахунок і порівняння з причин відсутності достовірної інформації, різних

методів обліку та угрупування, які залежать від прийнятих у різних країнах світу стандартів.

Напрямом подальших досліджень є розробка методичного підходу до оцінки економічного потенціалу країн світу задля забезпечення їх воєнної могутності. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вейц В. Потенциальные и кинетические производительные силы мирового хозяйства. М., 1927. 312 с.
2. Воблый К. Г. Производственные силы Украины. Техника, экономика и право. *Научные записки Института народного хозяйства*. 1924. № 4–5. С. 126–149.
3. Струмилин С. Г. К вопросу о изменении народного благосостояния. *Вопросы статистики*. 1954. № 5. С. 12–28.
4. Немчинов В. С. Экономико-математические методы и модели. М., 1962. 408 с.
5. Игнатенко Н. Т., Руденко В. П. Производственно-ресурсный потенциал территории. Київ : Урожай, 1986.
6. Велика економічна енциклопедія. Київ : Академія, 2002. Т. 3. 951 с.
7. Кобець С. П., Ващенко О. М. Методичний підхід до оцінки економічного потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.78
8. Тищенко А. Н. Оцінка ефективності використання економічного потенціалу : монографія. Київ : ВНТУ, 2004. 350 с.
9. Матковський Р. Б. Економічний потенціал України та шляхи його ефективного використання : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01. Київ, 2003. 20 с.
10. Савченко М. В. Управління економічним потенціалом промислових підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01. Харків, 2004. 21 с.
11. Зеленська М. О. Підходи до формування та структуризації потенціалу підприємства. *Економічний вісник НТТУ «КПІ»*. 2011. № 8. С. 219–224.
12. Лапін Е. В. Экономический потенциал предприятия : монография. Сумы : Университетская книга, 2002. 310 с.
13. Скоробогата Л. В. Оцінка та технології обліку економічного потенціалу діяльності підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04. Київ, 2005. 220 с.
14. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення : монографія. Львів : Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2002. 316 с.
15. Россоха В. В. Теоретико-методичні засади формування, розвитку та оцінювання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 94 с.
16. Ковтун О. І. Про методологію формування стратегії підприємства. *Економіка України*. 2014. № 9. С. 19–34.
17. Сіденко В. Р. Потенціал економічного розвитку України в контексті європейської інтеграції. *Фінанси України*. 2007. № 9. С. 143–150.
18. Коломойцев В. Е. Економічний потенціал регіонів України. Луганськ : Вид-во Східноукр. держ. ун-та, 1997. 28 с.
19. Киреев С. І. Економічний потенціал // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. Т. 9. URL: <https://esu.com.ua/article-18794>
20. Гришина Л. О., Єфімова Г. В., Гришина Н. В. Оцінка економічного потенціалу регіону при формуванні стратегії його розвитку. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2011. № 19. С. 95–101. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_19_ekon/stat_19/16.pdf
21. Краснокутська Н. С. Потенціал торговельного підприємства: теорія та методологія дослідження : монографія. Харків, 2010. 247 с.
22. Котирева С. О., Дуда С. Т. Сутність та особливості управління економічним потенціалом підприємства. *Науковий вісник*. 2007. Вип. 17.1. С. 234–239. URL: http://nv.nltu.edu.ua/Archive/2007/17_1/234_Kotyriewa_17_1.pdf
23. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління : дис. ... д-ра екон. наук : 08.07.01. Суми, 2006. 432 с.
24. Петрович Й. М., Прокопишин-Рашкевич Л. М. Економіка та фінанси підприємства : підручник. Львів : Магнолія 2006, 2014. 408 с.
25. Белінська О. В. Сутність фінансового потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 4. Т. 3. С. 267–271. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_4_3/267-271.pdf
26. Мартиновський В. С., Кравець В. Г. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу підприємств. *Економіка харчової промисловості*. 2015. Т. 7. Вип. 3. С. 50–54.
27. Smith R. P. The Economic Costs of Military Conflict. *Journal of Peace Research*. 2014. Vol. 51. Iss. 2. P. 245–256. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343313496>
28. Хаустова В. Є., Решетняк О. І., Проноза П. В. Сучасні війни та воєнні конфлікти: сутність, класифікація, особливості та вплив на економіку. *Бізнес Інформ*. 2022. № 11. С. 6–21. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-11-6-21>
29. Чижевская В. А., Киров А. В. Экономический потенциал страны как фундамент военной мощи государства. *Economics*. 2016. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskij-potentsial-strany-kak-fundament-voennoy-moschi-gosudarstva>
30. Рудаченко О. О., Єсіна В. О. Методи оцінки потенціалу економічних суб'єктів у системі соціально-економічного розвитку країни. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 3. С. 118–122. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-21>
31. Маслак О. І. Особливості оцінювання фінансового потенціалу промислового підприємства. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2012. Вип. 6. С. 124–129.
32. Components of the economic entities potential by types of economic activities in the system of socio-economic development of regions / Babayev V., Sukhonos M., Dumchenko O. et al. // Organizational economic mechanism of management innovative development of economic entities : collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi. In 3 Vol. Higher School of Social and Economy. Przeworsk : WSSG, 2019. Vol. 2. 400 p.

33. Дадаева Р. А. Оценка совокупного экономического потенциала региона. *Управление экономическими системами*. 2015. № 1. С. 73–80.
34. Гапонов А. В. Методы и способы оценки экономического потенциала стран мира в современных экономических условиях. *European Science*. 2016. № 6. С. 51–54.
35. Бостанова А. И. Методы оценки социально-экономического потенциала региона. *Управление экономическими системами*. URL: <http://uecs.ru/uecs42-422012/item/1392-2012-06-13-11-28-57>
36. Чаленко А. Ю. Методика определения экономического потенциала. URL: https://kapital-rus.ru/articles/article/metodika_opredeleniya_ekonomicheskogo_potenciala/
37. Сталій розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: монографія / Новікова О. Ф., Амоша О. І., Антонюк В. П. та ін. Донецьк. 2012. 534 с.
38. Экономическая диагностика регионов. URL: <http://www.economy-web.org/?p=459>
39. Giuseppe G. The Economic War for Resource // Modern Diplomacy. 31.12.2020. URL: <https://moderndiplomacy.eu/2020/12/31/the-economic-war-for-resource/>
40. Семененко О. та ін. Методика оцінювання здатності національної економіки забезпечити достатній рівень воєнної безпеки держави / О. Семененко, І. Москаленко, С. Середюк, О. Романченко, І. Мотрунич, В. Коверга. *Social Development & Security*. 2020. Vol. 10. Iss. 6. P. 93–106.
- Chukhrai, N. *Formuvannia innovatsiinoho potentsialu pidpriemstva: marketynhove ta lohystychnе zabezpechennia* [Formation of the Innovative Potential of the Enterprise: Marketing and Logistics Support]. Lviv: Vydavnytstvo NU «Lvivska politekhnika», 2002.
- Dadayeva, R. A. "Otsenka sovokupnogo ekonomicheskogo potentsiala regiona" [Assessment of the Total Economic Potential of the Region]. *Upravleniye ekonomicheskimi sistemami*, no. 1 (2015): 73-80.
- "Ekonomicheskaya diagnostika regionov" [Economic Diagnostics of Regions]. <http://www.economy-web.org/?p=459>
- Gaponov, A. V. "Metody i sposoby otsenki ekonomicheskogo potentsiala stran mira v sovremennykh ekonomicheskikh usloviyakh" [Methods and Methods for Assessing the Economic Potential of the Countries of the World in Modern Economic Conditions]. *European Science*, no. 6 (2016): 51-54.
- Giuseppe, G. "The Economic War for Resource". *Modern Diplomacy*. December 31, 2020. <https://moderndiplomacy.eu/2020/12/31/the-economic-war-for-resource/>
- Hryshyna, L. O., Yefimova, H. V., and Hryshyna, N. V. "Otsinka ekonomichnoho potentsialu rehionu pry formuvanni stratehii yoho rozvytku" [Estimation of Economic Potential in the Forming of Strategy of his Development]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 19 (2011): 95-101. http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_19_ekon/stat_19/16.pdf
- Ignatenko, N. T., and Rudenko, V. P. *Proizvodstvenno-resursnyy potentsial territorii* [Production and Resource Potential of the Territory]. Kyiv: Urozhai, 1986.
- Khaustova, V. Ye., Reshetniak, O. I., and Pronoza, P. V. "Suchasni viiny ta voienni konflikty: sutnist, klasyfikatsiia, osoblyvosti ta vplyv na ekonomiku" [Modern Wars and Military Conflicts: The Essence, Classification, Features, and Impact on the Economy]. *Biznes Inform*, no. 11 (2022): 6-21. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-11-6-21>
- Kobets, S. P., and Vashchenko, O. M. "Metodychnyi pidkhid do otsinky ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva" [Methodical Approach to Assessment of Economic Potential of the Enterprise]. *Efektivna ekonomika*, no. 6 (2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.78
- Kolomoitsev, V. E. *Ekonomichniy potentsial rehioniv Ukrainy* [Economic Potential of the Regions of Ukraine]. Luhansk: Vyd-vo Skhidnoukr. derzh. un-ta, 1997.
- Kotyrieva, S. O., and Duda, S. T. "Sutnist ta osoblyvosti upravlinnia ekonomichnym potentsialom pidpriemstva" [The Essence and Management Peculiarities of Economic Potential of the Enterprise]. *Naukovyi visnyk*, iss. 17.1. (2007): 234-239. http://nv.nltu.edu.ua/Archive/2007/17_1/234_Kotyriewa_17_1.pdf
- Kovtun, O. I. "Pro metodolohiiu formuvannia stratehii pidpriemstva" [On the Methodology of Formation of the Strategy of an Enterprise]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 9 (2014): 19-34.
- Krasnokutskaya, N. S. *Potentsial torhovelnoho pidpriemstva: teoriia ta metodolohiia doslidzhennia* [The Potential of a Trade Enterprise: Theory and Research Methodology]. Kharkiv, 2010.

REFERENCES

- Babayev, V. et al. "Components of the economic entities potential by types of economic activities in the system of socio-economic development of regions". In *Organizational economic mechanism of management innovative development of economic entities*, vol. 3. Przeworsk: WSSG, 2019.
- Belinska, O. V. "Sutnist finansovoho potentsialu pidpriemstva" [The Essence of the Financial Potential of the Enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 4, part 3 (2014): 267-271. http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_4_3/267-271.pdf
- Bostanova, A. I. "Metody otsenki sotsialno-ekonomicheskogo potentsiala regiona". *Upravleniye ekonomicheskimi sistemami* [Methods for Assessing the Socio-economic Potential of the Region]. *Management of Economic Systems*. <http://uecs.ru/uecs42-422012/item/1392-2012-06-13-11-28-57>
- Chalenko, A. Yu. "Metodika opredeleniia ekonomicheskogo potentsiala" [Methodology for Determining Economic Potential]. https://kapital-rus.ru/articles/article/metodika_opredeleniya_ekonomicheskogo_potenciala/
- Chizhevskaya, V. A., and Kirov, A. V. "Ekonomicheskii potentsial strany kak fundament voyennoy moshchi gosudarstva" [The Economic Potential of the Country as the Foundation of the Military Power of the State]. *Economics*, no. 4 (2016). <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskii-potentsial-strany-kak-fundament-voennoy-moschi-gosudarstva>

- Kyreiev, S. I. "Ekonomichniy potentsial" [Economic Potential]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. 2009. <https://esu.com.ua/article-18794>
- Lapin, Ye. V. "Ekonomichniy potentsial pidpriemstv promyslovosti: formuvannia, otsinka, upravlinnia" [Economic Potential of Industrial Enterprises: Formation, Assessment, Management]: *dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.07.01*, 2006.
- Lapin, Ye. V. *Ekonomicheskii potentsial predpriyatiya* [Economic Potential of the Enterprise]. Sumy: Universitetskaya kniga, 2002.
- Martynovskiy, V. S., and Kravets, V. H. "Metodychni pidkhody do otsinky ekonomichnoho potentsialu pidpriemstv" [Methodological Approaches to Assessing the Economic Potential of the Enterprises]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 7, no. 3 (2015): 50-54.
- Maslak, O. I. "Osoblyvosti otsiniuvannia finansovoho potentsialu promyslovoho pidpriemstva" [Features of Evaluation of Financial Potential of Industrial Enterprises]. *Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho*, no. 6 (2012): 124-129.
- Matkovskiy, R. B. "Ekonomichniy potentsial Ukrainy ta shliakhy yoho efektyvnoho vykorystannia" [Economic Potential of Ukraine and Ways of Its Effective Use]: *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.01.01*, 2003.
- Nemchinov, V. S. *Ekonomiko-matematicheskiye metody i modeli* [Economic and Mathematical Methods and Models]. Moscow, 1962.
- Novikova, O. F. et al. *Stalyi rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialni aspekty* [Sustainable Development of the Industrial Region: Social Aspects]. Donetsk, 2012.
- Petrovych, I. M., and Prokopyshyn-Rashkevych, L. M. *Ekonomika ta finansy pidpriemstva* [Economy and Finance of the Enterprise]. Lviv: Mahnolliia 2006, 2014.
- Rossokha, V. V. *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia, rozvytku ta otsiniuvannia vyrobnychoho potentsialu silskohospodarskoho pidpriemstva* [Theoretical and Methodological Principles of Formation, Development and Evaluation of the Production Potential of an Agricultural Enterprise]. Kyiv: NNTs IAE, 2009.
- Rudachenko, O. O., and Yesina, V. O. "Metody otsinky potentsialu ekonomichnykh subiektiv u systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy" [Estimation Methods of Economic Entities Potential in the System of Socio-Economic Development of the Country]. *Pryazovskyy ekonomichnyi visnyk*, no. 3 (2020): 118-122. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-21>
- Savchenko, M. V. "Upravlinnia ekonomichnym potentsialom promyslovykh pidpriemstv" [Management of the Economic Potential of Industrial Enterprises]: *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.06.01*, 2004.
- Semenenko, O. et al. "Metodyka otsiniuvannia zdatnosti natsionalnoi ekonomiky zabezpechyty dostatnii riven voiennoi bezpeky derzhavy" [Methods of Assessing the Ability of the National Economy to Ensure a Sufficient Level of State Military Security]. *Social Development & Security*, vol. 10, no. 6 (2020): 93-106.
- Sidenko, V. R. "Potentsial ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v konteksti yevropeiskoi intehtatsii" [The Potential of Economic Development of Ukraine in the Context of European Integration]. *Finansy Ukrainy*, no. 9 (2007): 143-150.
- Skorobohata, L. V. "Otsinka ta tekhnolohii obliku ekonomichnoho potentsialu diialnosti pidpriemstv" [Assessment and Accounting Technologies of the Economic Potential of Enterprises]: *dys. ... kand. ekon. nauk : 08.06.04*, 2005.
- Smith, R. P. "The Economic Costs of Military Conflict". *Journal of Peace Research*, vol. 51, no. 2 (2014): 245-256. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343313496>
- Strumilin, S. G. "K voprosu o izmenenii narodnogo blagosostoyaniya" [On the Question of Changing the People's Well-being]. *Voprosy statistiki*, no. 5 (1954): 12-28.
- Tyshchenko, A. N. *Otsinka efektyvnosti vykorystannia ekonomichnoho potentsialu* [Evaluation of the Effectiveness of the use of Economic Potential]. Kyiv: VNTU, 2004.
- Velyka ekonomichna entsyklopediia* [Big Economic Encyclopedia], vol 3. Kyiv: Akademiia, 2002.
- Veyts, V. *Potentsialnyye i kineticheskiye proizvoditelnyye sily mirovogo khozyaystva* [Potential and Kinetic Productive Forces of the World Economy]. Moscow, 1927.
- Voblyy, K. G. "Proizvodstvennyye sily Ukrainy. Tekhnika, ekonomika i pravo" [Production Forces of Ukraine. Technology, Economics and law]. *Nauchnyye zapiski Instituta narodnogo khozyaystva*, no. 4-5 (1924): 126-149.
- Zelenska, M. O. "Pidkhody do formuvannia ta strukturyzatsii potentsialu pidpriemstva" [Approaches to the Formation and Structuring of the Company's Potential]. *Ekonomichnyi visnyk NTU «KPI»*, no. 8 (2011): 219-224.